

Cînd personajul principal este democrația

Fiecare piesă își are destinul ei. Mai vesel, mai trist — după cum i-a fost urșita. Calitatea de dramaturg în retragere, pe care mi-am asumat-o de bunăvoie, nesilit de nimeni, îmi îngăduie a privi înapoi cu înțelegere (și nu cu minie), încercînd a pricepe cît a însemnat necesitatea și cît întîmplarea în viața cea de toate scriile a pieselor mele. Mai bine și exact spus, a **spectacolelor**, fiindcă teatrul scris e cel pe care dorim a-l scrie și, nu-i așa, n-are nimeni a ne clătina condeiul atunci cînd îl aplecăm asupra filei albe. Asta, teoretic vorbind, intrucît drumul de la gînd la piesă rămîne condiționat, în bine ori altminterea, de atmosferă, climat, deschidere, context etc., etc. — adică, de întreg arcu de cerc aflat între **necesar** și **întîmplător**. Și dacă, de la gînd la piesă, drumul pare scurt și lesnicios (aparentă care, se va vedea, înșală), segmentul următor al drumului, acela de la piesă la spectacol, este infinit mai meandrat. În prima etapă, autorul piesei pare suveran. În a doua, prerogativele suveranității transleză către alte (îrești, necesare...) compartimente. Examinînd ceva mai atent etapa a, vom desluși, poate chiar cu o anume surprindere, că lozîncea „hîrtia e a mea!” rămîne, pînă la urmă, o dulce amăgire. Pieseile nu-s vietăți anaerobe, capabile să răsără fără aer și lumină. Iar aerul și lumina = epoca. De ani și ani mă preocupă soarta vechii „Academii Mihăilene” de la Iași. N-am scris piesa **Hardughia*** decît după Congresul al IX-lea al P.C.R., și aceasta nu din considerente conjuncturale, inclu-

zînd și mărunțul conformism comod. Există o idee, aveam un **story**, dar făptura piesei nu se întrezărea nicicum. Ea a apărut și s-a numărat, la locșorul ei modest, printre roadele unei deschideri generoase în gîndirea întregii epoci, ale unei modificări hotărîte a mentalităților, ale suflului înnoitor ce a început să anime viața politică românească. Eroul principal al piesei nu-i, cum au crezut unii, cutare **hardughie**, utilă sau inutilă la un moment dat; personajul principal este **democrația**, democrația muncitorească, democrația de partid, așezate, începînd cu al IX-lea Congres, la locul și rangul cuvenit în societatea românească. **Sporul** din care a răsărit piesa nu se putea dezvolta decît în acest climat stimulator, constructiv, eliberat de dogme și prejudecăți. Tot celui de-al IX-lea Congres consider că-i dătoresc și piesa **Reduta și șoarecii**. Să mă explic: **dreptul la istorie** se cucerește, iar noi, românii, am început să ne apropiem de adevărul istoriei mai ales după 1965, cînd s-au deschis cercetării și interpretării în respectivul domeniu orizonturi noi și au fost posibile demersuri reparatorii în zone și „felii” de timp considerate, pînă atunci, deplin elucidate și „fixate” istoricește. Reabilitarea propusă în **Reduta și șoarecii**, plauzibilă ori nu, întemeiată pe interpretări cutezate de un nespecialist, n-as fi încercat măcar s-o aștern pe hîrtie în absența reazimului oferit de documentele memorabile ale Congresului IX, apte să se constituie într-un convingător argument al **necesității**. De la care încolo, rolul mărunț al **întîmplării** a avut și el un cuvînt de spus (uneori, chiar spectaculos!) în destinul cutărei scrieri dramatice. Dar, despre **întîmplare**, cu alt prilej.

Mircea Radu IACOBAN

* *Mircea Radu Iacoban, Hardughia, publicată în volumul „Și alte piese, Editura „Junimea”, Iași, 1985 și reprezentată la Teatrul Național din Iași.*

Libertatea de a ne aminti că sîntem români

Orice piesă de teatru, intrucît este o creație, are o justificare interioară, care ține de creator, dar și una exterioară, legată de contextul social, de momentul conceperii și realizării ei, adică de timpul și istoria colectivității căreia îi aparține dramaturgul. Această a doua justificare este foarte importantă pentru comentarea mai cu seamă a piesei istorice. Istoria literaturii noastre a consemnat totdeauna cu admirație apariția marilor creații ale dramaturgiei istorice românești inspirate de marile momente de entuziasm ale poporului, pregătind sau îm-

plinind idealurile naționale și social-politice.

Dramaturgia contemporană și-a îmbogățit repertoriul cu o importantă creație de piese istorice, care i-au conferit un aspect militant de certă valoare și un suflu puternic de înalt patriotism. Teatrul istoric contemporan a apărut datorită unui moment precis din evoluția politică a societății noastre postbelice: Congresul al IX-lea al P.C.R., congres care a deschis larg porțile spre libertatea de creație, dar și spre libertatea de a spune adevărul.

Prima mea piesă istorică, **Io, Mircea Volevod***, am scris-o fiindcă am putut lucra fără opreliști, fiindcă am avut libertatea de a-mi exprima dragostea de patrie fără să fiu tras de mincă de obuzitate unora și chiar de reaua-credință a altora.

La scurt timp după Congresul al IX-lea, Teatrul Dramatic din Constanța mi-a comandat o piesă care să aibă ca erou pe marele Mircea Basarab, volevodul care a adunat laolaltă pământuri românești și a cărui țară se întindea de la Severin și Făgăraș pînă la Marea cea Mare. Cere-rea teatrului nu a fost întâmplătoare: de atunci se putea scrie despre trecutul nostru! Întîmplător a fost doar faptul că mi-au cerut mie să scriu piesa. După un deceniu și jumătate de istorie mult falsificată de către oameni fără știință și mai ales fără simțire românească, puteam, în sfîrșit, să bem din izvorul de apă vie al tulburătorului și gloriosului nostru trecut.

Aveam libertatea de a ne aminti! De a ne aduce aminte că sîntem români, că vorbim o limbă latină, că avem dreptul asupra pămîntului nostru, că de două milenii avem aceleași idealuri de unire, de libertate și independență, că am fost de multe ori copleșiți, dar niciodată cîlîtiți de pe bucata noastră de țară și din idealurile cu care ne-am hrănit veacurile. A uita trecutul este o crimă față de adevăr și față de prezent. Cum să știm cine sîntem, dacă nu știm cine am fost? Cum să întrezărim viitorul, dacă nu știm cine sîntem? Avem nevoie de amintiri, de toate amintirile patriei, pentru că avem nevoie de adevărurile ei. Tradiția, prin

transmiterea de valori spirituale de la o generație la alta, este un factor hotărîtor în evoluția unui popor, mai ales a unui popor ca al nostru, cu două mii de ani de patrie. Și au fost ani cînd mai mult se făcea decît se vorbea despre trecut. Ca și cum ne-ar fi fost rușine cu el. Ca și cum s-ar fi vrut să fie uitat, pentru a se pune altul, fals, în locul lui. Ca și cum noi n-am fi fost făuritori de istorie și am fi căzut așa, dintr-o dată, din cer, trezindu-ne pe un pămînt al altora. Cum aș fi putut să scriu înainte de Congresul al IX-lea despre marea diplomatie a lui Mircea Voievod, care la 1400, în timp ce monarhii Europei se războiau ca să-și fure unul altuia pămîntul, se amesteca în luptele din jurul tronului otoman, pentru a sprijini un sultan care să-i fie prieten și cu care să realizeze o pace pe malurile Dunării? Cum aș ~~fi~~ putut să scriu despre conceptul românesc de libertate, din acel veac în care un domnitor român înțelegea că țara e tot pămîntul locuit de români și că libertatea de a trăi fără tutori imperiali stătea la temelia vieții însăși, că nu concepem să trăim la remorca nimănui?

Toate piesele istorice pe care le-am scris, începînd cu **Io, Mircea Voievod**, le-am conceput ca acte politice puse în slujba istorici și a adevărurilor românești care o străbat de la un capăt la altul. 23 August 1944 n-ar fi fost posibil dacă n-am fi avut un Mărășești 1917, victoria din 1877, revoluția din 1848 și toate victoriile și revoluțiile secolelor din lungă și permanenta noastră istorie în răstimpurile căreia am creat **Miorița** și pe **Meșterul Manole**. Teatrul istoric a devenit și rămîne o tribună de la care pledăm cu argumentele trecutului pentru izbînzile viitorului.

Dan TARCHILA

---

* *Dan Tărchilă, Io, Mircea Voievod, piesă publicată în revista „Teatrul”, nr. 8/1966 și reprezentată pe scenele mai multor teatre*